

ئىران و خۇپشاندانەكانى عىراق

14-11-2019

نووسەرەكان

ناوہندی لىكۆلىنەوہى رووداو

كورتە : رووداوہكانى ئىستای عىراق لە نزیكەوہ پەيوەندیان بە ئىرانەوہ ھەيە. چونكە دەتوانن كاریگەرى لەسەر پىگەى نۆدەولەتى و دۆخى ناوخۆيى ئەو ولاتەش دانین. بەلام ئەو كاریگەرییە چۆنە و دەتوانن چ ئەنجامىكان بۆ ھەرىمى كوردستان لىكەوئتەوہ؟

زربان رۇژھەلتى |

رووداوه كانى ئىستاي عىراق لە نىكەو پەيوەندىيان بە ئىرانەو ھەيە. چونكە دەتوانن كارىگەرى لەسەر پىگەى نىودەولەتى و دۇخى ناوخۇيى ئەو ولتەش دانىن. بەلام ئەو كارىگەرىيە چۇنە و دەتوانن چ ئەنجامىكيان بۇ ھەرىمى كوردستان لىبگەوتتەو؟

دىدگاي ئىران بۇ خۇپيشاندانەگان

بەرپرسانى ئىران خۇپيشاندانەگانى شەپۇلى يەكەمى "بەھارى عەرەبى" يان ۋەك ھۇشيارى ئىسلامىي گەلانى ناوچەكە سەير دەکرد و ناپەزايىيەگانى ئىستاي لوبنان و عىراقىش ۋەك فیتنە! ئەمە بەشئوھى جىاجيا لەلەيەن ھەندىك لەو ھىزانەشەو دەوبارە دەكرىتەو ھە بە ھاوپەيمانى ئىران ناسراون. بىشك لەپەناى ھەرىك لەو چەمكەنەشدا كۆمەللىك بەرژەوەندى و حىسابى سىياسى و جىوئوپولىتىكى شاراۋەيە. ھەرچەندە شەپۇلى يەكەمى "بەھارى عەرەبى" ھەتا ناوچەگانى باشوورى دنياى ئىسلامى - عەرەبى شۆپ بووۋە، بەلام گۇرئانە جەوھەرىيەكەى لە بەشى ئەفرىقا و ناوچەى سوننەنشىن بوو نەك شوئىنى دىكە. ئەمسالىش زنجىرەيەك ناپەزايى و خۇپيشاندانى جەماۋەرى سودان، جەزائىر، مىسر لوبنان و عىراقىيان ھەژاند كە دەكرى بە شەپۇلى دووھى بەھارى عەرەبى ناوبىرىن، بەلام تا ئىستا وا ديارە كە ئەمجارە قورسايى ھەژانەكە زياتر لە جوگرافىاي شىعەنىشدايە و ئەمەش رىك ئەو ھۇكارەيە كە وادەكات بەرپرسانى تاران ۋەك فیتنە و دەستوۋەردانى دەرەكى سەيرى رووداوهگانى عىراق بەكەن.

ئامازە و زانىارىيەكى بەھىز لەبەردەستدانىن كە بۇچوونى بەرپرسانى ئىرانى سەبارەت بە ھەبوونى دەستى دەرەكى لەپشت خۇپيشاندانەگانى عىراقەو پىشتراست بەكەنەو. نە ئەمريكا نە ئىسرائىل و نە سەئۇدىش پىگەبەكى جەماۋەرىيە واپان نىيە كە بتوانن خۇپيشاندانى پىنچولنىن. ئەگەر واپوۋايە پىگەھەتى دەسەلات و دۇخى حوكمرانى بەجۇرىك نەدەبوو كە بە قازانجى تاران بىت. ھەلبەت خۇپيشاندانەگان دەتوانن فاكتەرىكى يارىگۇر بن بۇ ئەو نەزمە سىياسىيەكى كە لەدواى سەدامەو لە عىراق درووستىبوو و بە زۇرى بەلای ئىراندا شكاۋتەو.

خۇپيشاندانەگان بۇ ئەمريكا و ئىسرائىل و سەئۇدىەش ھەم دەرەفتن ھەم تەگەرە! بىشك سوودى خۇپيشاندانەگان بۇ بالانسكردنى دەسترۇپىشتوۋى ئىران لە عىراق ھەتا ئەو كاتەيە كە سەقامگىرى تىكەنەتات و زەمىنەتى دەرەكەوتنەو تىرۇر نەپەخسىن. لەوانەيە ناپەزايى خۇپيشاندەرانى عىراقى لە ئىران، بەكەلك بىت بۇ بالانسكردنى دەسترۇپىشتوۋى ئىران، بەلام كاتىك رووداوهگان بەگەنە ئاستى تىكچوونى سەقامگىرى و بۇشايى دەسەلات، ئەمە دەتوانىت زىانى بۇ ئەو سى دەولەتەش ھەبىت. ئەگەر رىگرتن لە نفووزى ئىران بە بەھاي دەرەكەوتنى داعشىكى تازە، شەرى ناوخۇيى يان تەشەنەكردنى بۇ ھەندىك لە ولتاتانى كەنداو بىت، ئەوا بىشك لە قازانجىيان نابىت.

بۇچى ئىران زىانمەندى خۇپيشاندانەگانى عىراقە؟

شەرى 2003 ركا بەرىكى گەورەى ناوچەيى لە كۆلى ئىران كرددەو و كىشانەو ھەكى 2011ى ئەمريكاش مەيدانى عىراقى بۇ تاران چۆلكرد. كەم كەسىش لارى ھەيە لەوھى كە لەو ۋەختەشەو، ئىران براۋەى يەكەمى گۇرئانكارىيەگانى سىياسەت و پىگەھەتى حوكمرانىي عىراق بوو. عىراق و ئىران دوو دراوسىيە يەكن كە ئەزموونىكى درىزى ركا بەرىيە بەكترىشيان ھەيە. لەدواى سەدامەو ھەموو ھەولنىكى ئىران بۇ ئەو بوو كە سىستەمىكى ناوھندى بەھىز لىرە دروست نەبىتەو. چونكە سەرەپاي ھاۋبەشىي مەزھەبىي تاران لەگەل حوكمەتى بەغدا، ھىچ گەرەنتىيەك نىيە كە بەغدا لەدواى چارەسەركردنى گىرەتەگانى، وردە وردە لە تاران ھەلنەگەرپتەو. رەنگە تۇزىك ئالۇز بىتە پىشچاۋ، بەلام ئىران لە رىزى يەكەمىن ولتەگاندا بوو كە كونسولخانەى لە ھەرىمى كوردستان كرددوۋتەو و پالپىشتى لە لامەركەزىيەتى عىراق كرددوۋ. بىشك ئەمەش لەبەرخاترى كورد يان دىموكراسى نىيە، بەلكوۋ لەبەر ئەوھە كە سەدامىكى دىكەى لى راست نەبىتەو.

يەكىك لە دىمەنە بەرچاۋەگانى خۇپيشاندانەگانى ئۆكتۇبەر، زۇربوونى ئالاي عىراقە. لە كەوانەبەكدا ئەوھش بلىم ئەمە ئەو شتەيە كە لە خۇپيشاندانەگانى 2011ى ھەرىمى كوردستاندا نادىار بوو. ئەم دىمەنە ھەكايەتى بەھىزبوونى ناسىئونالىزم لەنئو خۇپيشاندەران و جەماۋەرى شىعەى عىراقدا دەگىرپتەو. رووكرندە نەتەو لە جىياتى مەزھەب و دروشمى "ولتاتىكمان دەۋىت" پىچەۋانەتى ئەو سىياسەتەيە كە لەجىياتى نەتەو، جەخت لە ھاۋبەشىي مەزھەبى دەكەتەو. بىشك ھەر حوكمەت و سىستەمىكى سىياسى كە بە ئاراستەى ئەم داۋاكارىيەى خۇپيشاندەران درووستىبىت، يان ئەگەر ھەر ئەوھى ئىستا بەو ئاراستەيە پروات، ھەژموونى ئىران لەسەر عىراق كەمتر دەكات. ەلى خامنەيى، رابەرى ئىران ماۋەيەك بەر لە ئىستا جەختى لە درىزەپىدانى سىياسەتەگانىيان لە "جوگرافىاي بەرگىرى" كرددوۋ كە دەكرى لانىكەم ئامازەيەك بىت بۇ عىراق و سوورىا و لوبنان. بەلام دۇخى ئىستاي سوورىا لەگەل خۇپيشاندانەگانى عىراق و لوبنانىش، نفووزى

ناوچەي ئىرانىيان ھىناوئەتە خالىكى وەرچەرخان كە پىدەچىت سەرەتايەك بۇ كەمبىوونەوھى بىت. ئەمەش لە كاتىكدا كە كىشەي بەرنامە ئەتۆمىيەكەي خەرىكە قوولتەر دەبىتەوھە، بۇ تاران ھەوالىكى ناخۇشە.

خالىكى دىكە ئەوھىيە كە لە ئەگەرى دەرگەوتنى جەنگى ناوخۇيى شىعە- شىعە بەھۆي خۇپىشاندانەكانەوھە، ئىران پىگەي خۇي وەك مەرچەئىكى كۆكەرەوھى شىعەكانى جىھان لەدەستەدات و بە ئەگەرى زۇر ناكۆكىيە ئاست نزمەكانى حەوزەي نەجەف و حەوزەي قوم كە بەردەوام ھەبوون، دەگەنە ئاستىكى بەرزتر. بۇيە تا ئەو ساتەي سىياسەتى دەرەوھى ئىران بەرامبەر عىراق رەھەندىكى مەزھەبىي ھەبىت، جەنگى ناوخۇيى شىعەي- شىعەي لانىكەم لەم وەختەي ئىستادا بە قازانجى تاران نىيە.

بابەتتىكى دىكە كە تارانى نىگەران كىردووه، ئەگەرى كارىگەرىي دۆمىنەي رووداوھەكانى عىراقە لەسەر ئىران. خرابىي دۇخى ئابووورى و زىادبوونى مەملانىي ناوخۇيى بالەكانى دەسەلات و ھەلبىژاردنى پەرلەمانىي سالى داھاتوو كە چاوپروانىي كىشمەكىشى زىاترى لايەنەكان دەكرىت، پۇتانسىيلى دەرگەوتنەوھى نارەزايى و خۇپىشاندانىيان تىدايە و بەردەوامىي رووداوھەكانى عىراقىش دەتوانىت رۆلى كاتالىزورچىكى بۇ دەستىپىكردنەوھى ئەو نارەزايانەي ناوخۇيى ئىران ھەبىت. بۇيە خواستى تاران ئەوھىيە ھەرچى زووترە كۆتايى بە خۇپىشاندانەكانى عىراق بىت.

ئەنجام

ھىشتا روون نىيە خۇپىشاندانەكان چى لە سىستەمى سىياسىي عىراق دەكات. بەلام ئەوھى روونە كە دەرچوون لەم دۇخەي ئىستا بە قازانجى ئىران نابىت. لە ئاستى نىودەولەتى درزى نفوزە ناوچەيەكەي زىاتر دەكات و ئەگەرى دەرگەوتنى نارەزايى ناوخۇپىشى بۇ زىاتر دەكات. ئەگەر عىراق بەھىز بىتەوھە، يان لانىكەم ھەژموونى ئىرانى تىدا لاواز بىت و ئەگەر بەھۆي رووداوھەكانى عىراقەوھە دۇخى ناوخۇيى ئىران بىشلەقى، ئەوسا تاران زىاتر ناچارى ھەرىمى كوردستان دەبىت. ئەمە دەرەتە بۇ ھەرىمى كوردستان تا گۇرانيك لە پەيوەندىيە ناھوسەنگەكەي خۇي لەگەل ئىران درووستىكات. بىشك ھەرىمى كوردستان دەبى پەيوەندىيە لەگەل حكومەتە جىاوازەكاندا ھەبىت، بەلام دەبى سوود لە ھەموو دەرەتەتەكىش وەرىگىرت بۇ ئەوھى بناغەي دەسەلاتى خۇي قايمىتر بكات.